

FILOLOGIJA 63, Zagreb 2014

UDK 091::003.349(497.6 Kraljeva Sutjeska)
Pregledni članak
Primljen 5.IV.2013.
Prihvaćen za tisak 24.IX.2013.

Stjepan Duvnjak
Franjevački samostan
BiH-72244 Kraljeva Sutjeska
duvstj@bih.net.ba

BOSANIČNI RUKOPISI U KNJIŽNICI FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U KRALJEVOJ SUTJESCI

U tekstu se opisuje fond bosaničnih rukopisa u knjižnici Franjevačkog samostana u Kraljevoj Sutjesci. Rukopisi se prikazuju razvrstani u pet skupina: 1. matične knjige, 2. kronike, 3. protokoli, 4. imovinske knjige i knjige računa te 5. listine.

Uvod

Franjevački samostan u Kraljevoj Sutjesci i samostani u Fojnici i Kreševu jedine su ustanove u Bosni i Hercegovini koje su u okviru franjevačke vikarije odnosno provincije Bosne Srebrene preživjele bosansko srednjovjekovlje. Unatoč nepovoljnim okolnostima kojima su franjevci bili izloženi kroz četiri stoljeća Osmanskog Carstva, sva tri samostana u svojim knjižnicama i muzejima čuvaju važno povijesno-kulturno i umjetničko blago, unutar kojega se nalaze i brojni rukopisi pisani bosančicom. Sva tri samostana stradala su polovicom 17. stoljeća od požara, kada su uništene i samostanske knjižnice i arhivi. Stoga su danas najstariji sačuvani bosanični rukopisi uglavnom iz druge polovice 17. stoljeća. Kako su matične knjige čuvane u sakristiji, a požar 1658. nije zahvatio i samostansku crkvu u Kraljevoj Sutjesci, sačuvana je i jedna matica iz prve polovice 17. stoljeća.

Bosanični se rukopisi u knjižnici Franjevačkog samostana u Kraljevoj Sutjesci mogu podijeliti u pet skupina: 1. matične knjige, 2. kronike, 3. protokoli, 4. imovinske knjige i knjige računa te 5. listine. Velik broj bosaničnih rukopisa svjedoči da se bosančica u Bosni koristila do kraja 18. stoljeća. Iako se istodobno koristila i latinica — Bandulavić i Ančić već u 17. stolje-

ću objavljuju svoja djela na latinici — bosanski su franjevci poznavanje bosančice željeli što dulje sačuvati. Tako i na početku 19. stoljeća provincijali Bosne Srebrene posežu za vlašću kako bi učitelje prisilili da đake pouče i u bosaničnom pismu.¹ U ovom radu opisat će se fond bosaničnih rukopisa prvenstveno knjižnice Franjevačkog samostana u Kraljevoj Sutjesci, od kojih bi neki rukopisi mogli biti zanimljivi i za povjesničare.

I. Matice župe Kraljeva Sutjeska i župâ samostanskog područja

Najbrojnije rukopise čine matične knjige krštenih, vjenčanih i umrlih župe Kraljeva Sutjeska, a za pojedina razdoblja, dulja ili kraća, i matice župa koje su bile u sastavu sutješkoga samostanskoga područja. Ta skupina rukopisa nosi oznaku *Mt* i broj sveska.

1. Matice krštenih župe Kraljeva Sutjeska

a) Najstarija matica krštenih župe Kraljeva Sutjeska obuhvaća razdoblje od 1641. do 1727. i nosi oznaku *Mt1* (20,5×15). Uvezana je u kožu i ima 560 stranica. Na prvoj stranici stoji naslov: *Liber Baptizatorum Parochiae de Suttisca ab anno 1641. usque 1727.* Druga stranica je prazna, na trećoj je uredno upisano jedno krštenje iz 1618., a preostali je dio stranice išaran kao da se netko vježbao u pisanju. Na četvrtoj stranici upisana su dva oblačenja — primanja u novicijat iz 1646. i 1668. Na petoj stranici stoji zabilješka da je fra Jeronim Varešanin (Lučić) 1642. u samostanu blagoslovio srebrne, mjedene i drvene križeve te veliki drveni križ koji je izradio blaženi fra Anđeo Zvizdović, a koji je čudotvoran protiv zlu vremenu. Niže je zabilježeno da je fra Marijan (Aljinić?) 1668. rekao mladu misu na oltaru sv. Ivana Krstitelja za gvardijanstva fra Mije Brežanina. Na šestoj stranici zapisana su dva primanja u novicijat, 1703. i 1706. Na sedmoj stranici stoji da je fra Juro Bilavić rekao mladu misu na svetkovinu Uzašašća za gvardijanstva fra Marijana Aljinića. Na osmoj stranici započeto je upisivanje jednog krštenja, ali je prekinuto. Na istoj je stranici upisano jedno primanje u novicijat 1711. i zapisano je da je 28. lipnja pao snijeg: *Dogodi se iedeno čudo golemo veoma mnogo to iest upade snieg za čorap apoplanina i dokolina i polomi mnoge stablove od razlikie voća i žita povalja koia se biau izklasala i to se dogodi na brašančevi četvrtak.* Od 9. stanice počinje upis krštenja s naslovom: *1641 7bris (septembra) počina libro od karštenja za sakrištiu Manastiera Sutiškoga.* U Matici nema upisa krštenja od 1693. do 1700. uključivo: to

¹ Usp. J. Jelenić, *Kultura i bosanski franjevci II.*, Sarajevo, 1915., str. 496.—497. (pretišak iz 1990.).

je vrijeme Bečkog rata, kada su fratri samostan napustili i boravili po okolnim selima i šumama.

b) Matica krštenih župe Kraljeva Sutjeska 1729. — 1747. (do 15. kolovoza) nosi oznaku Mt 25 (31×22). Na prvoj stranici stoji II. (drugi svezak), a ispod naslov: *Liber in quo incipiunt scribi Baptizandi a die 29 Augusti 1729*. Naknadno je dodano drugom rukom: *Sed rectius ab anno 1727. quia in hoc libro desunt folia ab initio*. Druga je stranica prazna, krštenja se upisuju od treće stranice, koja počinje latinskim pozdravom: *Laudetur Iesus Xristus*. Uzduž margine je ispisana primjedba: *Nemo miretur si in describendis his pueris ordo ritual. non sit servatus fuit negligentia quorundam qui noluerere propriis manibus* (ova je riječ napisana bosančicom) *scripsisse sed pueris comittebant et illi in cartulis notabant, quas non sine labore collegi et meliori quo potui modo transcripsi, ast pluribi 31 adest pronomina, cognomina, nomina, numerus, mensis. Ideo omisi ne falsum quid ponam...* Matica ima 168 stranica. Autor gornje primjedbe unio je krštenja do 1730., a nakon njegova upozorenja pogreške su se rjeđe događale.

c) Matica krštenih župe Kraljeva Sutjeska od 24. kolovoza 1747. do 1771. (29,5×22) nosi oznaku Mt 14. Na koricama je ispisano III. (treći svezak), a ispod naslov: *Liber Baptiz: rum Parochiae de Suttisca ab Anno 1747. usque ad Annum 1771*. Na četvrtoj nenumeriranoj stranici, kojoj prethode tri prazne, ispisano je: *Liber Baptizatorum hujus parochiae Conventus S. Joan. De Suttisca ab anno 1747. Cui nihil deest nisi sola vetus inscriptio, seu titulus proprius, qui incuriam forte, vel ut rectius dicam, ob incuriam labefactatus est*. Matica ima 366 stranica. Od 4. prosinca 1768. krštenja su numerirana, ali ne za svaku godinu zasebno, nego se nastavljaju do kraja matice. Tako, od spomenutog datuma matice broj upisanih krštenja iznosi 393. Matica završava bilješkom iz koje se može zaključiti da je propis numeriranja uveo apostolski vikar fra Marijan Bogdanović, koji je obavio vizitaciju 4. prosinca 1768. Završna bilješka glasi: *Finis hujus libri Parochiae S. Johannis Baptistae de Suttisca, in quo quidem ab ultima canonica visit[at]io[n]e Ill[ustrissim]i et Emi[nentissim]i DD. Eppi[scopi] Bogdanovich, Anno 1768. die 4. xbris personaliter facta, usque ad diem hanc XVI. mens[is] junii An[no] 1771. inclusive clare videtur quod 393 personae sint baptizatae; et eo quia in eodem hoc libro cum non sit locus ulterius prosequitur ideo suo cum marginali continuato numero personarum baptizatarum novus liber datus est in sacristiam inspiciendus et per hujusmodi prosequenda expositus*. U ovoj se matici mjestimice javlja upisivanje krštenika latiničnim pismom i hrvatskim jezikom.

d) Matica krštenih 1771. — 1792. na prvoj stranici ima naslov: *Liber baptizatorum hujus parochiae S. Joann[is]. Bapt[istae]. de Suttisca 1771*, a ispod stoji: *Ita est Fr. Marianus Bogdanovich Epp[iscop]us*. Posve pri dnu stranice za-

pisana je primjedba biskupa fra Grge Ilijića Varešanina. *Shtioce Dragi! Ove knjighe ovako zapushtene od neznagnia pisaocah, i od nepomgle čuvaocah čudi se i žali zajedno samnom, jere se izličiti ne može.*² Na trećoj stranici, nakon molitvenog zaziva *In Dei nomine*, slijedi upisivanje krštenja uz numeriranje, kako je u prethodnom svesku naznačeno. To znači da upisi počinju s brojem 394. Ovo numeriranje nastavljeno je do 16. listopada 1771., kada je vizitaciju obavio fra Marijan Bogdanović. Upisi krštenja nakon te vizitacije započinju brojem 1. Krštenja se u ovoj matici upisuju bosančicom i latinicom, i to od godine 1772. latinicom na hrvatskome jeziku, a od 1773. na latinskome. Naravno, sva krštenja upisana bosančicom pišu se hrvatski. Miješanje pisama traje do godine 1779., iako prevladava latinica, a potom se krštenja upisuju isključivo latinicom.

2. Matice vjenčanih župe Kraljeva Sutjeska

a) Matica vjenčanih župe Kraljeva Sutjeska pisana bosančicom obuhvaća razdoblje 1707. — 1757. (22×17) i nosi oznaku Mt 4. Na koricama od kože ispisan je naslov: *Liber matrimoniorum pro conventu Sutiskae* [sic] 1707 — 1757. Na prvoj stranici stoji malo izmijenjen naslov: *Liber matrimoniorum Parochiae s. Joannis Bapt[ist]ae Suttiscae*. Nešto niže je potpis: *fr. Mattheus a Lasva secret[ariu]s episcopalis*. Prvo vjenčanje upisano je na stranici 12, a prethodne su vjerojatno izgubljene. Matica obuhvaća 196 stranica. U cijelosti je pisana bosančicom osim od 14. studenoga 1756. do 23. studenoga 1757., kada su vjenčanja zapisivana latiničnim pismom i latinskim jezikom. I u tom razdoblju dva su vjenčanja upisana bosančicom. Biskup fra Pavao Dragičević obavio je vizitaciju župe 15. studenog 1754. Vizitacija je zabilježena bosančicom. Poslije te vizitacije vjenčanja su numerirana. Od studenoga 1754. do studenoga 1757. zapisano je 61 vjenčanje.

b) Matica vjenčanih župe Kraljeva Sutjeska od 1757. od 1800. nosi oznaku Mt 33 (33×21) i ima 179 stranica. Na vrhu prve stranice je naslov: *Liber copulatorum Parochiae Suttiscensis die 29. julii 1765*. Ispod je potpis: *Fr. Franciscus Vucsevich Secret[arius] Epp[iscop]alis*. Na sredini stranice ispisan je: *LIBER COPULANDORUM IN MATRIM[ONIUM]*, a ispod slijedi: *Incipiens ab anno, ut infra, et. c. pro Parochia S. I. Bapt[ist]ae Sutiscae 1757*. Druga stranica je prazna, a treća započinje upisom vjenčanja: upisivana su bosančicom do 1759., a poslije se podatci unose miješano bosaničnim pismom i naravno hrvatskim jezikom i latiničnim pismom na latinskom jeziku. Međutim, još uvijek bosančica znatno prevladava do rujna 1763., a nakon toga podatci se unose redovito latiničnim pismom i latinskim jezikom.

² "Izliječio" ih je Državni arhiv u Zagrebu.

3. Matice umrlih župe Kraljeva Sutjeska

a) Prva matica umrlih započinje s godinom 1718. Obuhvaća razdoblje od rujna 1718. do travnja 1766. Na koricama uvezanima kožom stoji na vrhu: *FMT 1689.*, a ispod velikim slovima: *LIBER DEFVNCTORUM CONVENTVS Su[TTIS]CAE 1718—1766.* Na prvoj stranici na samome vrhu stoji: *Liber Defunctorum Parochiae S. Joannis Bapt[ist]ae Suttiscae.* Niže je potpis: *Fr. Mattheus de Lasva Secret[ariu]s Episcopalis.* Podatci su unošeni s početka i s kraja knjige. S početka knjige, od stranice 2. do 71., upisivani su redoviti podatci o pokojnima, a s kraja iste knjige podatci o umrlima od kuge. Ovaj dio matice obuhvaća 47 nenumeriranih stranica i počinje pozdravom: *Laudetur Iesus Xris[stus]. A[me]n*, a ispod stoji: 1730. Potom slijedi tekst pisan bosančicom kako se kuga počela širiti iz Čelebi-pazara i proširila se u Sarajevo i Jajce u jesen 1730. Dalje se nastavlja kako u početku Turci nisu htjeli bježati, a najposlije su udarili u bježaniju i raznijeli kugu po cijeloj Bosni. Kuga je harala do 1732., a ponovno je zavládala 1742. U uvodu u popis umrlih od ove kuge naglašeno je da je krenula iz Sarajeva, a onda zahvatila Kreševo, Fojnicu, Vareš, Sutjesku. Ističe se kako je pomrla mnoga kršćanska čeljad, a po ostalom dijelu Bosne *nije bilo mnogo zijana*, tj. štete. Stradali od kuge upisivani su po selima. Sljedeća velika kuga bila je 1762. U uvodu popisa umrlih od kuge kaže se da je ona krenula iz Novog Pazara i došla u Tuzlu i Žepče, a prije dvije godine vladala je i goveđa kuga. Najposlije došla je u Visoko, a odatle u selo župe Sutjeska i zavládala je cijelom župom. Popis je od ove kuge numeriran: od 1762. do 1764. umrlo je 490 osoba, i to najviše 1764., a 1765. umrlo je 15 osoba. Na kraju ovog dijela matice zabilježena su dva svjedočanstva boravka u Carigradu: u prvome, nespretnim latiničnim pismom opisuje se putovanje Dubrovčanina Pietra Pasarina od Venecije do Carigrada 1691., kada su mu brod i roba bili ote-ti, a pomogao im je *elčia francuski* da to povrate; na drugoj stranici ispísano je bosančicom svjedočanstvo boravka u Carigradu 1692., pri čemu je posebno istaknut posjet Aja Sofiji. Bosančicom je također zapisana trgovačka transakcija u Ankoni 1692. godine.

b) Sljedeća matica umrlih obuhvaća razdoblje od 1757. do 1807., a nosi oznaku Mt 24 (33×23). Kao i prethodna, i ona je pisana i s početka i s kraja: s početka su upisani umrli “redovitom” smrću, a s kraja umrli od kuge 1783., kada je preminulo 898 osoba. Redoviti popis umrlih obuhvaća 216 stranica. Na drugoj nenumeriranoj stranici ispísan je tekst na zalijepljenoj cedulji sa suhim pečatom: *Aprobatur hic liber pro Mortirologyo Parochiae Suttiscens[is] die 3. xbris 1768.* Ispod je potpis: *Fra Joseph Tommich secr[etariu]s Epp[iscop]alis.* Ispod teksta na zalijepljenoj cedulji nalazi se sljedeći tekst: *Da se rastrgana bar nešto bolje očuva, ulijepi i sirotinjski uveza svojom rukom 1957.*

godine fr. Krešimir Aždajić, kapelan.³ Na prvoj, naknadno numeriranoj stranici ispisano je: *LIBER DEFUNCTORUM IN QUO Inscribuntur mortui a nona Aprilis 1766*. Sve do listopada 1779. upisi su vršeni bosaničnim pismom, a samo mjestimice latiničnim pismom i latinskim jezikom. Dalje se nastavlja latiničnim pismom i latinskim jezikom.

4. Matice župa sutješkoga samostanskog područja

a) *Vareš*. Matica krštenih župe Vareš, koja pripada sutješkome samostanskom području, obuhvaća razdoblje od 1643. do 1747. Matica je sada označena kao Mt 38A (40×14). U istom svesku od kraja pisana je Matica umrlih od 1647. do 1747. Na koricama Matice krštenih zalijepljena je oštećena cedulja na kojoj je ispisano: *I. Liber bapt[isatorum]* (dalje je cedulja oštećena), a ispod stoji: *ab 1643*. Prva stranica matice krštenih veoma je oštećena. Posve oštećeni početak stranice daje samo naslutiti da je pisan bosančicom. Ispod toga oštećenoga dijela kao naslov stoji: *Traductio*, a ispod: *1643. juna na 19 Libro od čeljadi koja...* (slijedi riječ koja se ne može pročitati jer se jedva naziru slova) *za mene F. Antuna Kapelana Vareškoga*. Ispod je zapisano bosančicom da se 26. srpnja 1647. obnovila kapela u Varešu za ministarstva fra Marka Vasiljevčanina, za gvardijanstva fra Jozipa Bilavića i za kapelanstva fra Martina Borovičanina. Gradnja je počela licem na sv. Anu, a završila 30. kolovoza. Ispod toga teksta nalazi se oštećeni tekst također pisan bosančicom. Sačuvani dio počinje ovako: *1685. Miseca juna na 9 pade snijeg*. Dalje je tekst toliko oštećen da ga je nemoguće odgonetnuti. Početak druge stranice također je oštećen, a u očuvanom dijelu stranice stoje dvije zabilježbe bosančicom. Jedna izvješćuje o provali Turaka 1689. u gornje selo, koje je tada opljačkano i mnoga čeljad odvedena, a u donjem nije napravljena velika šteta; druga izvješćuje da je 1728. na 2. siječnja Ivan Pandark iz Sutjeske, koji boravi u Varešu, nabavio za kapelu sv. Mihovila u Varešu paramentu, štolu i manipul te srebrni kalež. Sljedeća su dva lista prazna i išarana kao da se netko vježbao u pisanju ili provjeravao pisaljku. Upis krštenja započinje studenim 1643. i traje do listopada 1729. Na kraju toga dijela matice umetnut je i s njom uvezan sveščić manjeg formata (30×10) u kojem su upisana krštenja od 21. studenog 1719. do 13. prosinca 1747. Na početku upisa krštenih stavljena je kratka informacija: *1720 na 6. januara*, a onda ispod: *ovoie libreto u koise pišu dieca koia se poslie karste*. Na kraju ovog umetnutog dijela bosančicom je ispisana informacija zašto djeca nisu u maticu unošena po redu: *1720 ako se tko počne čuditi štoniesu ova dieca kako se koie karstilo nie poredu metano i pisano ulibro nie čudo zašto ova sela niesu bila pod kapelanom vareškiem vet kakoie olovo opustošilo tako-*

³ Ta matica restaurirana je u Državnom arhivu Hrvatske 2011.

bi kapelan vareški i otišao i obišao ono carstiana ugodini dana podva tri puta tako i nie bilo moguće sve pored u pisati. S druge strane knjige, gdje počinje upis umrlih, nema nikakvih primjedaba. Na koricama je zalijepljena cedulja s naslovom: *I. Liber mortuorum ab 1647.* Upisi počinju 24. siječnja 1647. i završavaju 8. veljače 1746. Dosta je stranica pri dnu oštećeno pa su neki upisi umrlih izgubljeni.

Sljedeća knjiga vareških matica pisana bosančicom nosi oznaku Mt 38C (29×20) i nije numerirana. Pola knjige sadrži upis krštenja od listopada 1729. do lipnja 1733., a u drugoj polovici upisana su vjenčanja od svibnja 1740. do srpnja 1754. Na početku prve stranice stoji: *Istos fasciculos hinc inde dispersos colegi et hic confeci. Vareš die 21. Aprilis 1890. P. Fran. Franjko- vić parochus et decanus.* Niže stoji uokvireno: 1747, a ispod toga: *sub hoc An[no]. facta est, qu[o]q[ue] in fol[iis] seq[uenti]bus.* Malo niže stoji bilješka: *NB sequentia si vis agnoscere clare quae nam sint acta, sub his Annis, hic loci.* Druga je stranica prazna, a na cijeloj trećoj stranici bosančicom je donesen popis vjernika koji su nabavili pojedine liturgijske predmete za varešku crkvu. List je s početka oštećen te je izgubljena godina kada se to dogodilo, ali vjerojatno je to godina s prve stranice: 1747. Čitljivi dio teksta ovako počinje: *[... m]iseca oktombra na 10. kupi poštenu carstianin ... šimić iz tirića ovo libro u kojeće se pisati [... dieca?] koja se karste i momci koi se vinčau kupio za 24 [...].* Niže na cijeloj stranici slijedi popis ostalih vjernika i predmeta koje su nabavili. Upis vjenčanih započinje bez ikakvih prethodnih naznaka.⁴

b) *Komušina.* Iz župe Komušina, koja je spadala u sutješko samostansko područje, sačuvane su tri matice pisane bosančicom: Matica krštenih 1699. — 1720., s oznakom Mt 21 (30,5×21,5), Matica krštenih 1729. — 1741., s oznakom Mt 7 (30×12) i Matica krštenih, vjenčanih i umrlih 1742. — 1757., s oznakom Mt2 (20×15). Mt 21 je uvezana u kartonske korice. Na vrhu korica ispisano je bosančicom: *karštenne župe comuške 1699.* Ispod je latinicom napisano: *Komušina — liber baptizatorum 1699—1720.* Pri dnu je zalijepljena cedulja s naslovom prepoznatljiva rukopisa fra Krešimira Aždajića, koji je šezdesetih godina 20. stoljeća i označio matice: *Matica krštenih Komušina 1699—1720.* Matica je veoma dobro sačuvana te se svaki upis može bez poteškoća pročitati.

Mt 7 uvezana je u vrlo oštećene kartonske korice na koje je nalijepljen naslov pisan također rukopisom fra Krešimira Aždajića: *Matica krštenih Komušina 1719—1741.* Na početku je ubačeno 20 odvojenih i veoma oštećenih listova na kojima su upisani umrli od 1764. do 1772. Podatci su pisani latiničnim pismom i latinskim jezikom. Neki su listovi pri dnu povezani te se može zaključiti da je to bio zaseban svešćić. Poslije četiri neispisa-

⁴ Sve gore obrađene matice restaurirane su i digitalizirane u Državnom arhivu Hrvatske u Zagrebu 2011.

na lista započinje upis krštenih na sedam stranica latiničnim pismom i latinskim jezikom od 1719. do 1720. Od str. 7. počinje upis od 1729. bosančicom i seže do 1741. Na kraju te matice ubačen je sveščić u koji su latinicom upisana krštenja od 1797. do 1798.

Mt 2 uvezana je u kartonske korice s nalijepljenim naslovom pisanim rukom fra Krešimira Aždajića: *Matica*, pa ispod, *rođenih 1742—1757*, zatim ispod *Vjenčanih 1742—1757*, pa opet ispod *Umrlih 1742—1757*, i na kraju *Komušina*. Prve četiri stranice nisu numerirane. Na vrhu prve stranice piše: *Liber Baptizatorum Parvulorum*, druga je prazna, a na trećoj piše bosančicom: *karćenie župe comuške capelanie sutiške kako spočetka kaže zašto sva se nalaze iz komušine pak i ne samo karćenie već i knjige od mertvie i od ženidbe*. Četvrta stranica je prazna. Krštenja se počinju upisivati ispod naslova: *Liber Baptizatorum Parvulorum Pro Conventu Sutiscae*, a onda bosančicom: *Karsćenje Komušanko*. Numerirani su listovi, a ne stranice. Tako na prvom listu stoji: *Fol=1*. Upisi krštenja započinju 29. rujna 1741. i idu do 17. srpnja 1757., do lista 110. Na prvoj stranici lista br. 40 na početku stoji izvještaj o vizitaciji fra Pavla Dragičevića: *An[n]o D[omi]ni 1749 na 23. aprila*, a onda ispod, bosančicom: *vižita ovu župi prisv[ietli] gos[podin] fra pavao dragičević Biskup i vikar apostolski i prividi ove knjige*. Poslije ove vizitacije krštenja se numeriraju sve do sljedeće vizitacije, poslije koje numeriranje započinje brojem 1. Tako na prvoj stranici lista 66 stoji zabilježena vizitacija: *Anno Do[mi]ni 1752 Die 11 7[septem]bris*, a onda ispod: *vižita ovu župu ja fra nikola tišilo kakono delegat pris[vitloga] gos[podi]na biskupa, i prividi ove knjige*. Slijedi numeriranje krštenja od broja 1. Isto tako je i poslije vizitacije fra Pavla Dragičevića od 16. listopada 1754. Poslije upisa krštenja umetnut je jedan prazan list numeriran brojem 111, zatim slijedi upis vjenčanja: *knjige od vinčanja 1742*. i dalje se numeriraju samo listovi, ali crvenom bojom. Započínju brojem 112 i idu do broja 153, tj. od 22. listopada 1742. do 20. veljače 1757. Kao i krštenja, i vjenčanja se numeriraju poslije prve vizitacije biskupa Dragičevića. To znači da apostolski vikari uvode praksu numeriranja upisa u maticu koje se ne prekida do sljedeće vizitacije. Između upisa vjenčanja i umrljih stoje dva prazna numerirana lista (153 i 154), a na listu 155 počinje upis umrljih: *liber mortuorum*. Nakon vizitacije biskupa Dragičevića numerira se i upis umrljih. Ovaj dio matice započinje 14. kolovoza 1745. i ide do 24. svibnja 1757.

c) *Tuzla*. Matica župe Tuzla Mt 11 (28,5×10) uvezana je u slabe kartonske korice. Pri vrhu korica stoji: *Liber Batizatorum parvulorum ab Anno 1741—1748*. Ispod sredine korica je nalijepljen naslov rukopisom fra Krešimira Aždajića: *Matica*, zatim ispod: *Krštenih 1741—1748*, dalje ispod: *vjenčanih i umrljih 1742—1749*, opet ispod: *župe*, pa ispod: *Tuzla*. Na drugoj stranici korica piše: *huc veni 22. octobris 1741*. Iz napisa na početku unutarnje stra-

ne zadnjih korica saznajemo da je to fra Ilija Lašvanin: *huc veni et Accepi Possess[ionem] hujus Parrochiae Salinarum 22. octobris 1741. Fra Elias a Lasva*. Matica je paginirana naknadno plavom bojom s mnogo grešaka i ispravaka na vrhu listova, pa je stoga vjerojatno izvršena paginacija na dnu listova od 1 i dalje. Matica krštenih ide od 27. prosinca 1741. do 16. lipnja 1748., odnosno od stranice 1.—55. (donja paginacija). Stranice 56.—72. prazne se, a na stranici 73. započinje upis umrlih bez ikakva naslova: *mi-seca laška (ožujka) na 23 na 1742 poide s ovog svita...* Upis umrlih završava 29. svibnja 1748. na stranici 76. Stranice 77.—78. jesu prazne, a na 89. započinje upis vjenčanja s naslovom pisanim bosančicom: *slide koi se vinčaaui*, a zatim slijedi latinsko pismo i latinski jezik: *Nota B. Sequentes esse copulatos praemissis debitis denuntiationibus: nec ullo legitimo impedimento irretitos inventos quod si aliquis specialis casus successerit in proprio loco est notandus*. Vjenčanja započinju 30. svibnja bez upisa godine vjenčanja, ali na margini 89. i 90. stranice zabilježeno je: *ia fra Filip iz Očevie navistivši 3. i nenašavši zaprike vinča 1740*. Dakle, upis vjenčanja 1740. ide do 11. veljače 1748. na stranici 108. prema donjoj paginaciji. U matici se vrlo rijetko susreće unošenje podataka latinskim jezikom i latinskim pismom.

Sljedeća tuzlanska matica pisana većim dijelom bosančicom ima oznaku Mt 8 (28×10). Ta matica nema korica. Naknadno je zaštićena kartonskim fasciklom na kojem je nalijepljena cedulja s ispisanim naslovom: *Libellus, ispod, solinensis*, dalje ispod: *bapt.* — 1748—1761, opet ispod: *copul* — 1748—1776 ispod: *def.* — 1748 — 1775. Na prvoj nepaginiranoj stranici piše: *Tuzla*, a zatim ispod, *liber baptizatorum 1748—1761*. Ispod toga stoji: *Liber copulatorum 1748—1776*. Dalje ispod: *Liber defunctorum 1748—1775*. Na prvoj stranici ispred upisa krštenja piše: *Libellus hic Parochiae Salinensis dividitur in tres partes; in prima usque ad primum signaculum describunt baptizati: in secunda usque ad secundum signaculum describunt matrimonialiter copulati: in tertia vero et ultima defuncti. Qui Libellus incipit ab anno, Mense, et die ut infra in qualibet parte videre est*. Matica je naknadno paginirana suhom olovkom 1.—344. Na posljednjim četirima stranicama ne može se primijetiti paginacija. Do godine 1760. prevladava bosančica iako se podatci unose i latinicom i latinskim jezikom. Nakon 1760. prestaje unošenje podataka bosančicom.

Bosančicom je manjim dijelom pisana i tuzlanska matica krštenih s oznakom Mt 3A (20×14,5). Uvezana je u kartonske korice, a na vrhu početne korice stoji: *liber baptizatorum Salinarum*. Ispod je također na korice nalijepljen naslov, ali prema patini veoma star: *Liber baptiza: [to]rum ab Anno Domini 1761*. Kasnije je ispod dopisano *[ad] 1779*. Na prvoj nepaginiranoj stranici piše: *Liber baptizatorum in Parochia Salinarum ab anno D. 1761. et 12. die julii*, a na drugoj: *Hunc Librum Baptizatorum esse parochiae Salinarum*

nuncupatae subditione turcica in petentiorum (?) v. in Regno Bosniae egsistentis, attestamur. Fr. Paulus Draghichievich Epp[iscop]us Dium[ensis]: et vica:[ri]us apostol[icus]: in Bosna othomana in actu visitationis canonicae ut infra. Na dnu s lijeve strane izrezan je jedan kvadratni dio na kojemu je vjerojatno stajala godina vizitacije. Matica započinje od srpnja 1761. i ide do 26. srpnja 1779. Godine 1761. i 1762. pisane su latinicom i latinskim jezikom. Godina 1763. najvećim je dijelom pisana bosančicom, a godina 1764. latinicom i latinskim jezikom. Bosančica se dalje ne javlja.

d) *Zovik*. Matica župe Zovik Mt3B (20×15) stavljena je u improvizirane kartonske korice na kojima piše: *Zovik*, zatim niže: *Matica župe Boće*, opet niže: 1765—1776. Stranice nisu numerirane. No, listanje matice pokazuje posve drugačije datiranje i sadržaj. Na početku prve stranice, koja je na kraju oštećena pa se ne može pročitati cio tekst, zapisano je: *Na 1743 na 10 srpna miseca dođo ia fra Matie Kmetović n[...] pod planinu uravan neka se zna.* Ispod počinje upis vjenčanja s danom 19. siječnja 1744. i vodi se bosančicom na tri i pol lista, do vizitacije 1752.: [...] *a[nno] Do[mi]ni 1752 Die 20 febris. [viž]ita ovu župu ia fra nikola [T]išilo kakono delegat pris[vitloga] go[spodi]na bis[kupa] Dragičevića.* Od ovog nadnevka do siječnja 1758. vjenčanja se upisuju latinicom, a poslije sve do 1776. bosančicom. Od vizitacije 1754., koju je kao delegat u ime biskupa Dragičevića obavio fra Petar Seočanin, upis vjenčanja se numerira. Poslije svake vizitacije, kako je uobičajeno, upisivanje započinje brojem jedan. Vizitaciju je 24. srpnja 1759. obavio fra Lovro Bukva, meštar novaka: *Ia fra Lovro Bukva iz Tarn[ovaca] meštar novaka i po dopuštenju i zapovidi pris[vitloga] gos[podina] f[ra] pavla dragičevića vižita ovu župu zovika i [prig]leda ove knjige od vinčanja. Na 3. kolovoza 1761. Na 16. studenog 1768. vizitaciju je obavio fra Marijan Bogdanović i zabilježio je latinskim pismom i latinskim jezikom. Na isti način upisana je vizitacija fra Dominika Radoša 6. siječnja 1772. i Marka Dobretića 9. studenog 1773. Ispod upisa vizitacije istoga biskupa 24. rujna 1776. zapisano je: *sequentia vide in novo libro.**

Poslije završetka upisa vjenčanja slijedi upis krštenih bez ikakva uvida. Datum se spominje tek na drugoj stranici prvog lista: 4. februara 1752. Ime krstitelja uopće se ne spominje sve do početka trećeg lista, gdje se vidi da je krstitelj fra Grgo Glumčić. Krštenja su upisivana bosančicom do 16. listopada 1752. na četiri lista. Dalje se upis unosi latinicom bez upisivanja godine. Od godine 1757. počinje numerirani upis krštenja bosančicom ispod latinskoga naslova: *Incipit Parochus infrascriptus.* Iz upisa krštenja vidi se da je to fra Marko Kovačević. Sve do kraja, tj. do 6. svibnja 1776., krštenja se unose bosančicom.

Sljedeća matica župe Zovik nosi oznaku Mt5 (23×17). Uvezana je u kožne korice na kojima piše: *LIBER*, pa ispod: *BAPTIZATORUM*, a zatim niže: *Pa-*

rochiae de Zovik, a onda niže: *Ab anno 1776 usq[ue] 1788*. Pri dnu je nalijepljen naslov: *MATICE KRŠTENIH*, zatim ispod: *ŽUPE ZOVİK*, a ispod je godina: 1776—1788. Paginacija je naknadno izvršena kemijskom olovkom. Na prvoj stranici stoji: *In Dei Nomine Amen. J. M. J.*, a zatim ispod: *Librum hunc Bapt[izatorum] Parochiae de Zovik legitimum esse = Testatur Fr. Joseph Valenta ab Ivanska Secret[ari]us Epp[iscopa]lis die 26. septembris anno D[omi]ni 1776*. Pri dnu druge stranice piše: *Villa Vitanovichii vocata separata fuit a Parochia Biela ob varia incomoda ipsiusmet Parochi, ideo unita fuit Parochiae de Zovik An[no] 1779*. Na trećoj stranici započinje numerirani upis krštenja s 29. rujna 1776. Krštenja se upisuju bosančicom do 18. lipnja 1778., odnosno do stranice 35. Dalje slijedi upis latinicom i latinskim jezikom do kraja, do 22. ožujka 1788.

e) *Roško polje*. Matica Roškog polja nosi oznaku Mt9 (29,5×10,5). Ona nije uvezana. Improvizirano je zaštićena kartonskim koricama na kojima pri vrhu piše: *Kršteni*, pa ispod: *Roško polje*, a onda opet ispod: 1763—1777. Matica započinje s 20. kolovoza 1763. i završava s 13. veljače 1777. Pisana je bosančicom do 6. listopada 1768., a zatim se krštenja upisuju latinicom i latinskim jezikom. Prvi i posljednja tri lista matice vrlo su oštećeni, tako da se neka krštenja ne mogu odgonetnuti. Upis krštenja je numeriran, a sama matica nije numerirana.⁵

II. Samostanske kronike

Među skupinom rukopisnih knjiga u knjižnici samostana u Kraljevoj Sutjesci s oznakom *Pok* (poslanice, okružnice, kronike) nalaze se dvije kronike pisane bosančicom. To su kronike fra Andrije Šipračića i fra Bone Benića.

1. *Tabula od ministara* fra Andrije Šipračića

Knjiga s oznakom *Pok 13* (28×21) uvezana u kožne korice nosi nalijepljen naslov: *Lastrić*, pa ispod: *Comentariolum*, dalje ispod, *i dr.* Glavni dio knjige čine *Tabula od ministara* Andrije Šipračića i Lastrićev *Comentariolum* te na kraju knjige dva pridodana Lastrićeva sveščića. Poslije ta dva sveščića s kraja slijedi šest praznih listova, a zatim nekoliko rukopisa u obrnutom smjeru koji se odnose na Barišićevu aferu i izbor biskupa Vuičića. S početka je knjige poslije dva prazna lista na dvije stranice donesen tekst Ureda u Napulju koji tematizira pomoć bosanskim studentima: *Atti della Camera in Napoli*. Spis nema nadnevka, ali iz teksta je očito da je riječ o razdoblju između 1650. i 1659. Nakon toga slijedi jedan prazan list, a onda Šipračićev

⁵ Matice počevši od Komušine nisu restaurirane ni digitalizirane.

va *Tabula od ministara: Tabula od ministara, i kapitula, koi se mogu znati, koi su bili u ovoj provincii Bosne arđentine i što se dogodilo zakoga ministra, i od družie stvari, i dekreta carkovnie; početo pisati pomeni Fra Andrii Šipračiću roda očina, a Margaritiću roda materina, iz Dubočca župe Sutiške aktualnomu* (ova je riječ pisana latinicom) *il提高 sadanemu Ministru iste prov[inci]e na a.p.ž.d. (bosanična slova s numeričkom vrijednosti) reko na 1684. Miseca ruina na 3. reko miseca sett[em]bra* (pisano latinicom) *na 4. četvarte godine svoga ministrata, zašto navarših trienio na 14. iula prošastoga, iste ove godine: ukreševu u manatiru [sic] svete kate. Događaji se počinju bilježiti s 1406. godinom. Tabula obuhvaća 38 stranica i seže do 1684. Na 38. stranici je pod godinom 1752. za-bilježen bosančicom događaj poturčenja sutješkoga vikara fra Jozе Vukelića i njegova ponovnog vraćanja u Provinciju. Poslije jednoga prazna lista slijedi Lastrićev *Cometariolum super Bosnensi Provincia, Vicaria Quond[am]*. U predgovoru Lastrić pokazuje da se nadovezuje na Šipračića: *Laudabilissime quidem multa adnotavit A. R. P. Andreas a Dubocsacz, olim Min. Provincialis, circa seriem Ministrorum Pro[vincia]lium, alias multa accidentia; idioma-te, characteribusque Illyricis, quae hic a pag. 1. usque 35. habes. U četvrtom paragrafu Comentarioluma, u kojemu opisuje franjevcе Bosne Srebrene koji su odlikovani biskupskom službom, Lastrić na dvije stranice (50.—51.) donosi bosančicom ispisane kopije pisama koja su franjevci slali Kongregaciji za raširenje vjere — litteris et idiomate Illyrico, a ta su pisma iz 1539., 1573., 1589. i 1624.**

2. Ljetopis fra Bone Benića

Ljetopis fra Bone Benića nije potrebno osobito predstavljati jer je on već tiskan u tri izdanja i dovoljno predstavljen javnosti.⁶ U opširnom Uvodu, koji je priredio fra Ignacije Gavran, iscrpno je predstavljeno Jelenićevo izdanje u Glasniku Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini (1923.—1927.) sa svim svojim nedostacima⁷ kao i autograf sa svim pojedinostima.⁸ Ljetopis je uvezan u kožu (296×197) i nosi oznaku Pok 14. Pri vrhu hrpta knjige utisnut je naslov: *Protocol[um]: Sutiscens[e]*. Cijela knjiga je paginirana, i to do broja 550. Do broja 367 paginirana je svaka stranica, a dalje samo prva stranica lista. U cijeloj knjizi Benićeve tekst obuhvaća stranice 17.—

⁶ Fra Bono Benić, *Ljetopis sutješkog samostana* (priredio fra Ignacije Gavran), Veselin Masleša, Sarajevo 1979. Drugo izdanje je tiskano u nizu biblioteka iz Bosne Srebrene, Synopsis, Sarajevo, Zagreb, 2003. Djelo je prvi objavio i javnosti predstavio fra Julijan Jelenić u *Glasniku zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini* 1923. (str. 11.—30.), 1924. (str. 1.—26.), 1925. (str. 5.—41.), 1926. (str. 1.—34.) i 1927. (str. 167.—161.).

⁷ Benić, fra Bono. *Ljetopis sutješkog samostana*. Uvod. Veselin Masleša, Sarajevo, 21.—22.

⁸ Isto, str. 23.—26.

257. Puni naslov Benićeve Ljetopisa glasi: *Protocolum Conventus Suttiscae Per R. P. F. Bonav[entu]ram Benich actualet Prov[inci]ae Custodem collectum et hic Anno Dom. 1759. repositum.*

Hoc meo in opusculo, chare sodes, nihil rari invenies; Ast si te non piguerit legere, in quodam libro, ad Modum archivii Prov[inci]ae, ab A. R. P. ex Min[istro]. Pro[vincia]le Philippo ab Ochevia, hac eadem tepestate erudite digesto, necessaria et digna scitu invenies. Vale... 1759.

Dvije trećine rukopisa pisane su bosančicom. To je onaj dio koji Benić ispisuje kao svjedok i suvremenik događaja ili im je vremenski posve blizu. Dokumente crkvenih vlasti i kopije pisama piše latinskim ili talijanskim jezikom i latinicom, a kopije pisama koja su ranije bila pisana bosančicom on piše latinicom i hrvatskim jezikom.

U istu knjigu događaje upisuju i nastavljači Benićeve Ljetopisa. Prvi nastavljatelj, fra Dominik Franjić, počinje unositi zbivanja tek 1822. i bilježi ih od 1785. do 1802. Na početku se ispričava da je bio izvan provincije u vrijeme koje opisuje. Također ističe da svoj ljetopis piše latinicom: *Priuzimam niscta nemagne tako kako barem seriem Guardiania, i stvari poghlaivitie, od koji se mogu spomenuti; i to ovim latinskim slovima, buduch da sad mallo tko i zna scitti illirički, ilti sarmski [sic].* Franjićev ljetopis obuhvaća stranice 257.—275. Godine 1828. Ljetopis nastavlja pisati, bolje: popunjavati, fra Stjepan Marijanović bilježeći zbivanja od 1802. do 1822. Osim Uvoda on podatke unosi latinskim jezikom. Njegov dio Ljetopisa obuhvaća stranice 275.—305. Godine 1854. ljetopis nastavlja fra Mato Mikić. Iako se kritički odnosi prema Franjiću i Marijanoviću, on ih ipak hvali jer su zabilježili važnije događaje. Za ljetopisca ga je imenovao fra Martin Nedić i dao mu je svoje bilješke da popuni događaje do 1831. godine. Mikić upisuje događaje do 1838. godine. Oni obuhvaćaju stranice 305.—350. Unutar toga broja prazne su stranice 344.—354. Mikić svoj dio ljetopisa piše hrvatskim jezikom. Unutar knjige Ljetopisa prazne su paginirane stranice 361.—550.

S druge strane knjige Ljetopisa na 42 naknadno paginirana lista donosi se nekoliko skupina zabilježaka. Listovi su 43.—50. prazni. Na prvoj stranici prvog lista ispod krupno pisane godine 1777. stoji bilješka: *Nota omnium Parochiarum, Domorum, et Animarum universim in hoc Vicariatu Apostolico Bosniae prout nunc consistit Parochiae 33. Domus=8611. Anim(arum) 73053. dico 73.053.* Na listu br. 2 popisane su župe s brojem kuća i osoba s prethodnom napomenom da je popis rezultat kanonske vizitacije apostolskog vikara. Listovi 3 i 4 su prazni. Na petom listu stoji naslov: *nota od zemaghlah Manast. Suttiscoga.* Na drugoj stranici istoga lista bosančicom se prikazuje sadržaj umetnutoga Pisma Leonarda Lauredana, mletačkoga dužda, u kojem se navodi nekoliko odredbi iz 15., 16. i 17. stoljeća. prema kojima fra-

njevci iz Bosne ne mogu biti poglavari u samostanima Dalmacije. Poslije toga pisma slijedi popis samostanskih zemalja na bosančici koji je vjerojatno učinio fra Bono Benić. On obuhvaća listove 8—17. Na listovima 18—24 slijedi Relacija o stanju misija u Bosni na talijanskom jeziku. Benić ga je napisao 1768. na zahtjev prefekta Propagande kardinala Giuseppea Marije Castellija prije odlaska na generalni kapitul u Španjolsku, a u ovu knjigu ga je prepisao fra P. Čavić, Benićev sudrug.⁹ Na početku 24. lista zapisano je bosančicom da propaganda nije dala nikakve pomoći, jer da su bosanski franjevci bogati i žive gospodski. Od 27—42. lista donesene su razne odredbe starješinstva, sve pisane latinicom i latinskim jezikom.

III. Knjiga novaka

Pod oznakom Zp1 (zapisnici razni — *protocolla varia*) vodi se Knjiga novaka (30,5×21,5). Uvezana je u kožu, a na unutrašnjoj strani korice napisano je suhom olovkom: *Knjiga novaka I*, a ispod: 1646—1852. Na prvoj stranici stoji naslov: *Liber Seu Protocollum*, pa ispod: *Cui inscribuntur Nomina Habitudo religioso donatorum in Con[ven]tu et Novitiatu Suttiscensi*, pa dalje ispod: *Recompactus cura P. Stephani Marianović*, pa dalje ispod: *Anno aerae Vulgaris 1825*. Na drugoj stranici je latinskim upisano upozorenje: *Liber is secreta coclusus servandus nec ulli etiam sacerdotum minus Clericorum nisi solis superioribus legi permittendus*. Stranice 3—5 sadrže predgovor fra Stjepana Marianovića u kojem on opisuje protokol koji slijedi, njegove praznine i razloge za to. Na stranicama 6—10 popisana su imena učitelja novaka od 1717.—1761. Stranica 11 je prazna, a na stranici 12 nalijepljen je prijepis Dekreta o učiteljima novaka. Na stranicama 19 i 20 preneseni su upisi oblačenja iz Matice krštenih 1641.—1727. te izvještaji o oblačenju i zavjetovanju za godine 1646., 1668., 1703., 1706. i 1711. Na stranicama 15—23 nalazi se bosančicom pisan kronološki neporedan upis primanja u novicijat, a na 27. bosančicom pisano obrazloženje kronološkog redanja izvještaja o primanju u novicijat i zavjetovanja. Dalje se od 1711. do 1761. bosančicom upisuju po redu primanja u novicijat i zavjetovanja, što obuhvaća stranice 27—58. No, stranice od broja 40 nisu paginirane. Poslije 1761. protokol se vodi latinskim jezikom i latinskim pismom.

⁹ Isto, str. 25.

IV. Gospodarstvene knjige

1. Samostanske zemlje

U četvrtu skupinu bosaničnih rukopisa spadaju gospodarstvene knjige. One se vode pod oznakom ER (ekonomija i računi). U ovu skupinu stavljamo i naknadno uvezane listove u Benićeve *Ljetopis sutješkog samostana*, kako je naznačeno u njegovu opisu. S druge strane Ljetopisa na 14. nenumeriranoj stranici velikim slovima je ispisan naslov: *Slide dakle poimenu sve zemgle manas[tir]ske parvo*. Poslije ovoga naslova na 33 nenumerirane stranice popisane su samostanske zemlje, počevši od zemalja oko samostana, a zatim i zemlje u pojedinim selima. U popisu je za neke zemljišne parcele naznačeno kako ih je samostan stjecao. Neke je kupovao, neke je dobivao u nadarbinu. Zanimljivi su i podaci o poljoprivrednim kulturama koje su uzgajane. U posjedu je zabilježen velik broj vinograda, od kojih sada nema ni traga osim u toponomastici: vino.

2. Knjiga računa

Pod oznakom ER 14 (32,5×23,5) vodi se Knjiga računa od 1775. do 1792. Uvezana je u kožne korice na koje je zalijepljen naslov novijeg datuma: *Knjiga računa samostana u Kraljevoj Sutjesci 1775—1792*. Prema rukopisu smije se zaključiti da je naslov zaljepio fra Krešimir Aždajić. Knjiga je nenumerirana i pisana je s obje strane. S prednje strane na prvoj stranici stoji naslov: *LIBER COMPUTORUM*, pa ispod: *Venerabilis Conventus S. Joannis Baptistae de Suttisca Tempore Guardianatus R[evere]ndi Patris Ex-diffinitoris*, dalje ispod: *MARCI KOVACS*, pa dalje ispod: *Provisus*, opet ispod: 1775., dalje ispod: *contines ex hac parte priori*, ispod velikim slovima: *Introitum*, zatim malim slovima: *Ex posteriori autem*, opet ispod velikim slovima: *Exitum*. Dakle, s prednje strane je pisan ulaz novca, a s druge izlaz. Bosančicom je pisan dio koji bilježi ulaz na 62 nenumerirane stranice (šezdeset i dvije). U vrijeme svakog novog gvardijana upis slijedi poslije naslova npr: *Inci-pit administratio Guardianatus R. P. Francisci Jurievich a die I-ma (prima) julii Anno MDCCL×VIII, Introitus mensis Julii*. Upis izdataka s druge strane knjige obuhvaća osamdeset i dvije nenumerirane stranice. I u ovom dijelu računi se upisuju s naznakom za svako gvardijanstvo, s tim što umjesto *introitus* stoji *exitus*. Bosančicom se računi upisuju do 1784.

V. Listine

Bosanične listine nalaze se u arhivskoj skupini s oznakom *Spisi* i *Pisma*. U skupini *Spisi* nalaze se tri listine koje izdaje Uprava samostana.¹⁰ U prvoj se iz 1766. izvještava da je Samostan otkupio kuću Mije Marinića-Kurčelića u Varešu, u dijelu koji se zvao Stojkovići, koju je prethodno na ime nekog duga prisvojio Salih-beg Semiz. Kuću je Samostan ustupio na korištenje brojnoj djeci pokojnog Mije. U istoj se skupini iz godine 1769. izvještava da Samostan za kuću počinje uzimati kiriju (stanarinu) jer su Mijina djeca stala na svoje noge. U listini iz 1774. Uprava samostana izvještava kapelane samostanskih župa da za njih neće praviti vino, nego će im poslati grožđe. Kako je samostan prije pravio vino za potrebe svih samostanskih župa i kapelanija pa su radi toga u samostan pristizale velike količine grožđa, fratri su bili osumnjičeni da im je blago neiscrpno jer mogu nabavljati toliku količinu grožđa te su zato bili ozloglašeni i od Turaka i od kiridžija koji su grožđe dovozili.

U skupini s oznakom *Pisma*¹¹ nalazi se nekoliko okružnica apostolskih vikara fra Pavla Dragičevića i fra Marka Dobretića te jedno pismo fra Bone Benića župama Komušina i Velika. Sva su ta pisma prijepisi.¹² Dragičevićovo pismo iz 1751., pisano na listu velikog formata (46×36,5), najavljuje jubilarni oprost koji daje papa Benedikt XIV. Drugo cirkularno pismo iz 1757. (sačuvano u dva primjerka formata 46×36,5) najavljuje jubilarni oprost pape Klementa XIII. godine 1759. Osim uvjeta potrebnih za oprost dobivamo i informaciju o stanju Crkve u Bosni i Hercegovini. Budući da je tada u cijeloj Bosni i Hercegovini bilo samo pet crkava, bosanski katolici su pohod crkvi, kao jedan od uvjeta za oprost, mogli nadomjestiti pohodom groblju ili *misišću*.¹³ Među Dragičevićevim pismima nalazi se i Ugovor koji su pred njim načinili fratri samostana Fojnice i Sutjeske 20. srpnja 1754. Naime, kako su se bosanski franjevci odlučili odvojiti od prekosačkih, čime će samostan u Sutjesci izgubiti tri prekosačke župe, Dubočac, Sibinj i Svilaj, fojnička braća su im odlučila pomoći dajući im od župe Duvno sela Vinicu, Roško polje, Rakitno i Skočibušiće da od njih osnuju zasebnu župu.

¹⁰ Arhiv Franjevačkog samostana Sutjeska (dalje AFSS), *Spisi*, K1, fasc. 1.

¹¹ AFSS, *Pisma*, K1, fasc 2.

¹² Okružna pisma apostolskih vikara završavala su upozorenjem da se prepišu i da se šalju dalje: *ova pripišite svikoliki neka vam bude za regulu i za način kako ćete se pametno i spaseno vladati... i ne gubeći ni malo vremena podpisavši se pošaljite apposta jedan do drugoga.*

¹³ *Misišće* je mjesto gdje se slavila misa. Redovito je bilo natkriveno daskama ili pak samo granjem. O tome nas izvještava fra Marko Dobretić u svojoj okružnici iz 1780.

Od biskupa fra Marka Dobretića u skupini *Pisma* sačuvane su dvije okružnice od po četiri stranice formata A4.¹⁴ Okružnica iz 1777., sačuvana u dva primjerka, najavljuje oprosnu godinu i uvjete za oprost, a okružnicom iz 1780. osvrće se na prethodnu vizitaciju Vikarijata informirajući nas tako o manama kojima su katolici u Bosni bili podložni kao i o pomacima u kršćanskom napredovanju. Dobretić osobito pohvaljuje da su misišća na mnogim mjestima natkrivena.

U skupini *Pisma* na bosančici je sačuvano jedno pismo fra Bone Benića iz 1765. upućeno župama Komušina i Velika.¹⁵ U njemu kritizira katolike spomenutih župa što su odlazili nekom hodži koji im je dijelio zapise, liječio ih i blagoslivljao. On je u svom pismu razobličio hodžu i njegovo djelovanje među katolicima. Župnicima je naloženo da pismo pročitaju dva puta na nedjeljnim misama.

Zaključak

Opis bosaničnih rukopisa Franjevačkog samostana u Kraljevoj Sutjesci uređen je kao pomagalo istraživačima bosanične baštine u svim njenim segmentima. Rukopisi su iscrpno predstavljani kako bi bili dostupniji povjesničarima za pojedina razdoblja povijesne znanosti.

¹⁴ AFSS, Pisma K1, fasc. 2.

¹⁵ AFSS, Pisma K1, fasc. 1.

Die kyrillischen Handschriften in der Bibliothek des Franziskanerklosters in Kraljeva Sutjeska

Zusammenfassung

Das Franziskanerkloster in Kraljeva Sutjeska gehört mit den Klöstern in Fojnica und Kreševo zu den Einrichtungen in Bosnien und Herzegowina, die ununterbrochen seit der zweiten Hälfte des 14. Jahrhunderts wirken. Trotz der ungünstigen Umstände in den vier Jahrhunderten des Osmanischen Reiches auf diesem Gebiet, wurde das kulturgeschichtliche Erbe in allen drei Klöstern respektvoll aufbewahrt. Es ist ein wichtiger Bestandteil der Kultur in Bosnien und Herzegowina. Unter anderem werden in allen drei Klöstern zahlreiche Schriften in der Bosančica, einer besonderen Art der kyrillischen Schrift, aufbewahrt. Die vorliegende Arbeit beschreibt die in dieser Schrift verfassten Handschriften in der Bibliothek des Franziskanerklosters in Kraljeva Sutjeska. Die Handschriften werden in der Darstellung in fünf Gruppen geteilt: 1. Geburtsverzeichnisse (Matrikeln); 2. Chroniken; 3. Wirtschaftsbücher; 4. Handgeschriebene Urkunden; 5. Briefe.

Ključne riječi: bosančica, Kraljeva Sutjeska, franjevci

Key words: Bosnian cyrillic script, Kraljeva Sutjeska, Franciscans